

V.S.L.
Dr. W. J. LEYDS
Frankenslag 837
GRAVENHAGE

STAMVERWANTE BELANGEN
VOOR NOORD- EN ZUID-
NEDERLAND IN ZUID-AFRIKA.

NIET BUIGEN EN NIET BREKEN.

VOORDRACHT OP UITNOODIGING VAN
HET XXIXE NEDERLANDSCHE TAAL- EN
LETTERKUNDIG CONGRES TE BRUSSEL,
OP DINSDAG 28 AUGUSTUS 1906.

J. J. J.
O. Kamerlingh Onnes

UITGEVERS:
J. NOORDUYN & ZOON.
GORINCHEM.

(REPRINT).

Amsterdam Committee for South-Africa.

(AMSTERDAMSCH COMITÉ VOOR ZUID-AFRIKA).

Translation of the resolution carried unanimously by a large and enthusiastic audience attending the Meeting of August 25th 1899, held in Amsterdam, on behalf of the South-African Republic.

That this meeting of Dutch men and women, gathered together in Amsterdam on **August 25th 1899:**

convinced that the Transvaal Boers have a right to their own sovereign Nationality;
that the majority of the English People do not wish to be unjust;
that those parties in England who are pressing for war with Transvaal are for the greater part wrongly informed;
desires to express its warm sympathy with the Transvaal People, in all it has done during more than half a century to maintain its Independence;
its sense of admiration for the patience, with which notwithstanding so many unreasonable attacks, the South-African Republic has prevented bloodshed;
its warm sympathy with the Citizens of Orange-Free-State who are ready to stand by their brethren;
joins in Prayer that Justice as well as Peace may be maintained in South-Africa.

The Amsterdam Committee for South Africa,

AUG. M. J. HENDRICHS,

President.

O. KAMERLINGH ONNES,

Secretary.

Amsterdam, Aug. 31, 1899.

Stamverwante Belangen voor Noord- en Zuid-Nederland in Zuid-Afrika.

~~~~~  
Niet buigen en niet breken.  
~~~~~

Voordracht op Dinsdag 28 Augustus 1906 op uitnoodiging van het **XXIX** Nederlandsche Taal- en Letterkundig Congres te Brussel, Vijfde Afdeeling, waarvoor de stelling door den inleider werd opgegeven.

(Inleider: O. KAMERLINGH ONNES, Amsterdam.)

STELLING.

Noord- en Zuid-Nederland, in hunne sympathie uit taalverwantschap, tegenover het Zuid-Afrikaansche volk herhaaldelijk te bekrompen, hebben door onvoldoendèn ondernemingsgeest in Zuid-Afrika, bij de Afrikaners het vertrouwen geschokt, dat voor een klein volk allermeeft het behoud eener eigen taal waarde heeft.

In het streven der Afrikaners, om ook onder vreemde vlag, als volk te gelden, heeft meer dan eenige andere oorzaak economische afhankelijkheid geleid tot nationale moedeloosheid, d. i. taalverzaking.

Het is voor Noord- en Zuid-Nederland, ook uit zelfbehoud, plicht, het streven naar een economisch onafhankelijk Zuid-Afrika met alle geoorloofde middelen (en vooral door samenwerking alsook aansporing tot binnenlandsche organisatie) te steunen, zoomede om in alle beschaafde staten en ook in Engeland, er op aan te dringen dat Groot Britannië niet langer de Zuid-Afrikaansche markt voor de vrije mededinging afsluit en juist daardoor het onder zijne bescherming staande Afrikaansche volk als volk te gronde richt.

TOELICHTING.

M. H.

Ik ben geen vriend van congressen; de herinnering aan het Haagsche Vredescongres is daartoe te pijnlijk. Maar ééne lichtzijde blijft er, waarom ik congressen en ook dit congres toejuich; zij geven de kleine volken de gelegenheid te getuigen tegen de brutale politiek van de overmacht. Waar hunne stem als natie niet den doorslag kan geven, overtuigen zij de menschheid dat het onrecht bij de machthebbenden allermeeft steun

vindt, en dat enkel de onwil van groote volken, aangewezen en in staat de eerbiediging van het recht dwingend te begeeren, de oorzaak is waarom zoovele verbitterende en ellendige toestanden geene verbetering vinden. Zij reiken over de grenzen van alle staten heen naar het machtigste wapen, *de publieke opinie*, waarvoor elk onrecht terugdeinst. Maar de wil moet er zijn, de ontzetting die van mensch tot mensch spreekt, en die niet wil bedaren.

Wij wenschen te doen uitkomen, dat bij eene beslissing uit overmacht geen volk zich meer zal hebben neer te leggen. Tegen gehoorzaamheid aan bestaande wetten is dergelijke strijd niet gericht: hij reikt daar verre over heen. Wat in naam der menschheid bepleit en bereikt moet worden, is de eerbiediging van het bestaande volkenrecht, het behoud van godsdienst, land en taal.

Geen volk ter wereld heeft in onze eeuw nog het recht een ander volk van zijn bezit te berooven, veel minder diens idiëelen rijkdom, godsdienst en taal door brutale overmacht te fnuiken.

Wij verlangen het: de algemeene uitspraak moet verkregen worden — voor Zuid-Afrika met terugwerkende kracht — dat aan eenig volk, noch een vlag, noch een opperbestuur kan worden opgedrongen. Dit beginsel moet zegevieren. Het zal zegevieren, als allereerst alle kleine natiën door de publieke opinie een onverbreekbaar verbond sluiten, dat voor ieder het behoud zijner idiëele goederen boven de aantastbaarheid, door wien ook, stelt. Daar, veel meer dan in leger en vloot, ligt veiliglijk voor ieder volk het plechtanker zijner onafhankelijkheid. Wij komen zoover, mits het beschavingsleger in Europa, de gezonde kern van ieder volk, zich aangordt, zich organiseert, zijnen eerlijken wil met onverzettelikheden doorzet. Wij letten niet op het schuim; onze weerkracht richt zich naar de innerlijke beroering, naar de diepere ontzetting, die zonder evenwicht geen rust erkent. Wij hebben niet de opschudders, wij hebben de standvastigen noodig.

Geeft ons een honderdtal onwrikbaren, mannen en vrouwen, in iedere natie, en iedere volkenschennis heeft afgedaan. Zie wat een enkele deed voor de zaak der vrijheid in Zuid-Afrika: een Kruger, een Steyn, een de Wet, eene Marie Koopmans. En dan vraagt u af, hoe de beslissing in Zuid-Afrika zoude zijn geweest, als de publieke opinie in Europa aan Engeland den schandelijksten maatregel der concentratiekampen had verboden. Toen bukte het Zuid-Afrikaansche volk voor de gewetenlooze overmacht, toen het vrouwen en kinderen zag weggesleurd in de beestachtige concentratiekampen. Toen, toen ook Europa daarbij lijdelijk toezag.

Men zucht bij het herinneren aan de bittere rechtsverkrachting in Z.-Afrika, want men meent te kunnen aantoonen dat, trots de publieke opinie, die duidelijk genoeg sprak, de vrijheid er is vertrappt. Maar *de publieke opinie* sprak ten opzichte van Z.-Afrika juist niet duidelijk. Zij sprak, toen zij niet spreken moest. Zij prikkelde de Engelsche natie,

waardoor zij de Jingoplannen hielp doorvoeren. Het is waar, zij juichte bij iedere overwinning van een handvol Boeren tegen de overmacht, alsof zooveel vrijheidsliefde haar eigen volk gold, maar hare oneerlijkheid openbaarde zich, toen de gruwelijke ernst van een honderdmaal sterkere overmacht het spel te keeren begon. Zij zweeg, toen de lastercampagne het ignoble opzet der moorddadige vrouwenkampen voltooide. In de ure van het gevaar; toen, toen zij wonderen had kunnen doen, scheen zij als stomgeslagen. Helaas, Z.-Afrika dat op haar vertrouwde, stond haar te verre; zij liet toe uit onwetendheid.

Engeland rekende daarop.

En het kon dit doen, want het had de hulpvaardige handen van menigen bevrienden Staat van de Boeren-republieken afgewend.

God weet hoe!

Toch, wat voor het oningewijde oog als een sluier over Zuid-Afrika ligt, rust als zoodanig niet dan tijd en wijle. Want de gruwelijke waarheid treedt nu reeds meer en meer aan het licht. Hoe dan, als aanstonds niet meer de levenden hare verdere onthulling met hand en tand tegenhouden? Hoe dan, als het schreiende woord tot de menschheid, vóór den oorlog uit Zuid-Afrika tot Europa gericht, niet meer kan worden misverstaan? Hoe dan, als er een volk voor ons staat, dat is doorgegaan door veel meer leed dan eenige natie in Europa voor de vrijheid heeft doorstaan? Hoe dan? — Het antwoord ligt in het opschrift op den palmtak waarmede eene vrouwenhand de lijkbaar dekte van het stoffelijk overschot van Staats-President Kruger bij de landing te Kaapstad: *Gij ziet wat wij gelooven.*

Wat eene heldhaftige vrouw *): de eerste in de sympathie harer zusteren in Zuid-Afrika daar voorspelde, zal bewaarheid worden, de triomf voor het geslagen volk worden voltooid.

Engelands bezit in Zuid-Afrika — ieder machthebbende in Engeland beseft het — is voor zijne vlag verloren. Europa moge zulks nog immer wantrouwen, de zaak der vrijheid in Zuid-Afrika is ten gunste van het eigen volk beslist. Het kon niet anders.

In de overwinning uit eigen kracht, gelijk tien jaar geleden Duitschlands Keizer, toen aan President Kruger en de zaak der vrijheid getrouw, seinde, zal Europa het herboren volk aanschouwen.

Niet het tijdelijke, het innerlijke overwicht beslist.

* * *

In dien verheffenden zin van hulp, gelijk de bedreigde Republieken vóór den oorlog met smeekend verlangen tot de beschaafde Christennaties kwamen, zal het Zuid-Afrikaansche volk zich niet meer tot Europa wenden. De voldoening, uit waarachtige naastenliefde een volk voor de

*) Mevr. Wed. Marie Koopmans, geb. de Wet, overleden 3 Aug. 1906.

ellenden van den oorlog te hebben gespaard, zal ten opzichte van Zuid-Afrika niet meer voor Europa zijn weggelegd. Zuid-Afrika heeft na deze ontzettende worsteling zichzelf gevonden, het zal zijne baan in de rij der volken zelfstandig betreden. In rampspoed niet getrouw, heeft de Oude en Nieuwe wereld het recht op Zuid-Afrika verspeeld. Maar een meer bescheiden hulp ten opzichte van Zuid-Afrika is wel mogelijk. En ook nu weer heeft, naarmate de strijd van het oogenblik zwaarder is, dadelijke hulp de meeste waarde; deze hulp, dat de publieke opinie dit volk in wording ook onder vreemde vlag als volk erkent; dat zij rekening houdt met het dagelijksch protest van het Zuid-Afrikaansche volk tegen de overmacht; dat zij dit volk steunt in zijnen moreelen strijd voor taal en godsdienst en, waar de laster het nederdrukt, zijne eer.

Zal de publieke opinie ten minste deze taak ten opzichte van Zuid-Afrika eerlijk vervullen? Zal zij met den beslisten moed, dien deze samenwerking eischt, zich aangorden om tegenover het Zuid-Afrikaansche volk eenigermate goed te maken wat zij uit onwetendheid en halfheid misdeed? De tijd zal het leeren. Maar eene dringende waarschuwing dient uitgesproken. Wij, bescheiden, maar onafhankelijke staten van Europa, wij zouden het voorrecht onzer vrijheid niet waard zijn te achten, indien voor den idiëlen strijd van het Zuid-Afrikaansche volk ons oog gesloten bleef. En allereerst dienen de volken van Nederduitschen stam, waar Zuid-Afrika, trots zooveel leed, de Nederlandsche taal heeft hooggehouden, voor te gaan. In deze propaganda voor zuiver idiël bezit is het billijk, is het niet meer dan plicht, dat Noord- en Zuid-Nederland het stamverwante volk het naast staan.

Maar het moet eene samenwerking zijn waarvan kracht uitgaat, eene samenwerking die beide partijen in de oogen van alle vrije volken verheft, eene samenwerking die de publieke opinie dwingt tot eene zoodanige eerbiediging, dat iedere belediging van hare rechten is uitgesloten.

„Rust roest”. Er is geen woord in de Nederlandsche taal, dat met meer recht op alle publieke gebouwen, maar ook in alle vereenigingszalen van handel en nijverheid het Nederlandsche volk wel voor oogen mocht staan, dan deze waarschuwing — rust roest. Al de verzuchtingen waaronder wij samenkomen, de strijd hier en daar ginder in het verre Zuid-Afrika, het begrip, dat de taal, die ons dierbaar is, gevaar loopt door de overmacht te worden verdrongen, al de besprekingen, beschouwingen, beraadslagingen, ja zelfs al onze raadgevingen, voorschriften, congresgeloften, zij leiden tot niets, zoo niet de eigen volksaard, waaruit onze taal levenskracht put; zoo niet de natie zelve wakker is, wakkerder dan wie haar 't felst belagen. Het is onze roem voor het

verleden, maar ook voor het heden onze vernedering: eertijds was het zoo. Eertijds toen de natie, evenmin in zielental sterk, door den ondernemingsgeest harer zonen alle andere volkeren van Europa in de schaduw stelde. Toen de nationale waagzucht en de nationale inspanning Holland voerden aan de spits. Meer dan dat, toen de zedelijke moed der Hollandsche natie de oorzaak was waarom dit volk de wetten voorschreef aan Europa, het overige Europa dat tot Holland opzag.

Wij, Noord- en Zuid-Nederlanders, die nog steeds iets van de glorie van dien tijd op ons zien afstralen, wij vergeten zoo licht, dat anderen, die uit de geschiedenis het Nederlandsche volk als een groot volk leerden aanschouwen, bitter teleurgesteld moeten zijn, als zij onze landgenooten, hunne werkkraft, hunnen eerlijken ondernemingsgeest toetsen aan datgene wat de vreemdeling, de tot dusver geringer geschatte uitlander, daartegenover stelt. Bitter, diep teleurstellend is voor hem, die de taal van Holland tot de schoonste van Europa rekent, de inzinking, de kwijning, de verzwakking, het verval van den Nederlandschen stam. Want naar waarheid is het zoo.

Legt het 17e eeuwsch Hollandsch, legt den Bijbel naast uw kunstproza, en gij leert beseffen waarom Noord- en Zuid-Nederland een vorst als President Kruger niet heeft verstaan.

Bouwt met uw kinderspel van deze of gene spelling uwe kleine clubjes, blaast en bestookt of prikt elkander onderling met min of meer gezag; zoo wie de hand op het hart legt weet te goed, dat al dit klein gedoe geene taal in stand kan houden.

Diep, smartelijk teleurstellend voor wie zijne taal lief heeft, is het terug te zien in Hollands jongste verleden. En niet alleen het verleden van Holland; de aantijging geldt zeer zekerlijk zoowel Zuid- als Noord-Nederland. Waar was hun ondernemingsgeest die het Zuid-Afrikaansche werelddeel al hare moeilijke vraagstukken van volkswelvaart hielp oplossen zonder 's vijands geld. *) Waar waren de geldmannen, de kooplieden, die dit nationale werk in de Zuid-Afrikaansche Republieken eerder dan het Amerikaansche geschacher voor oogen hielden; erger nog: waar was de bezoldigde staatswacht die het buitenlandsche belang van Holland voor oogen moest houden, maar over hare rampzalige paperassen, den burgerlijken kop vol van lintjes en gedecoreerde jassen, insliep? Meent gij, dat bij zulke mannen een Kruger gehoor vond. Geloof gij dat zulk een volk eenig ander volk kon aantrekken; werkelijk invloed kon uitoefenen over zijne grenzen op eenig volk?

En toch scheen het zoo. Maar waarom? Omdat het Zuid-Afrikaansche volk nog immer de glorieschijn van Holland, de liefde voor hare taal, de eerbied voor Oranje aantrok.

Wilt gij het raadsel weten waarom Zuid-Afrika hollandsch bleef? Zijne

*) Eene enkele energieke daad, die der Zuid-Afrikaansche Spoorweg-Maatschappij, uitgezonderd.

oorzaak is geen ander dan de schoone verbeelding, de verheffende gedachte die wil vasthouden aan eenheid van taal en van geloof, het hooge begrip zijner vrijheid, verpersoonlijkt in Oranje.

Ziet wat Noord- en Zuid-Nederland in bekrompenheid en domheid deden om deze schoone illusie te verstoren.

En dan, vraagt wat o.a. één man, President Kruger, voor den Nederlandschen stam in Zuid-Afrika opbouwde.

Ziet in uwe eigene handelingen voor dit congres het standbeeld, dat zijn staatsmanswijsheid voor het behoud van de Nederlandsche taal binnen onze eigen grenzen stichtte. Leest op een van de eerste bladzijden, bij de weelacht van onze meest geleerde mannen, dat het eigen volk het woordenboek, officieel het meest fundamenteele bolwerk zijner taal, hoogst armoedig in stand houdt: „Het woordenboek ontving vroeger ook eene jaarlijksche toelage van de Zuid-Afrikaansche Republieken, *) welke toelage door het verdwijnen dezer Republieken is weggevallen”.

Is het niet diep beschamend? Maar ook, welt er niet, trots alle kilheid van deze officiële mededeeling, een gloed uit het hart als eene hulde aan de schenkers, het Zuid-Afrikaansche volk, om dat volk dank te zeggen, dat zij ook nu nog onze oogen doen open gaan voor wat toewijding aan de nationale taal beteekent.

Wijst mij een schooner bolwerk voor onze taal dan de toespraak door Staatspresident Kruger tot de Zuid-Afrikaansche kinderen gericht, toen de helderziende grijsaard, voor de vierde maal geroepen om de Zuid-Afrikaansche Republiek te leiden, de wolken van den onafwendbaren strijd met Engeland aan den politieken horizon zag samenpakken, met Engeland, dat nauwelijks enkele maanden te voren voor het leven zijner vrijbuiters als vriend tot Kruger had gesmeekt.

„Lieve kinderen! U zijt degenen waar uw Staatspresident zijne oogen op houdt, want ik zie onze toekomstige Kerk en Staat in Uwe handen; want, wanneer alle bejaarde menschen weggevallen zijn, dan zult gij de Kerk en Staat zijn; doch, wanneer gij de waarheid verlaat en afdwaalt, dan verleidt gij het nageslacht. Staat vast op Gods Woord, waarmede uwe ouders u opgevoed hebben. Laat dat woord u dierbaar zijn. Ik zal met al mijn krachten trachten Kerk en scholen te ondersteunen om in het Christelijk onderwijs u te doen opvoeden, opdat gij zoowel kerkelijk als maatschappelijk nuttige leden zult worden van Kerk en Staat, en ik vertrouw de leeraren en voorgangers hun best daartoe zullen doen.

Het is een groot voorrecht, dat uwe Regeering en wetgevende Macht de wet op Christelijk onderwijs hebben vastgesteld. Ook is

*) De meervoudsvorm in de Handelingen gebezigd, is onjuist, daar alleen de Transvaal eene toelage gaf.

het voor u een groot voorrecht, dat Regeering en Volksraad uwe taal als taal van den Staat aangenomen hebben. Houdt daaraan vast, aan de taal waarin uwe voorouders dien Bijbel gelezen hebben en die den Godsdienst uwer voorouders inhoudt. Indien gij dus onverschillig wordt jegens uwe taal, dan wordt gij dat ook jegens uwen godsdienst, en dan dwaalt gij spoedig geheel weg, en het nageslacht ontroofd gij van uwen Hollandschen Bijbel, en uw geloof, dat God met mirakelen en wonderen aan onze voorouders bevestigde.

Staat dan vast, opdat niet te vergeefs op u vertrouwd wordt, en houdt u vast aan uw taal, Bijbel en godsdienst. Het is wel goed om vreemde talen te leeren, voornamelijk de taal van uwen buurman, waar gij meest mee omgaat, doch laat eene vreemde taal u eene bij-taal zijn.

Bidt den Heer, dat gij daarop moogt vaststaan en niet afdwalen, opdat de Heer in het midden van u blijft, en dan zal uw nageslacht u danken voor uw getrouwheid."

Maar de publieke opinie in Europa had hare onstandvastige aandacht alreeds weder van de bedreigde Republieken afgewend.

De oorlog was in wording. Engeland had de handen vrij.

Hoezeer de beschaafde pers in Europa toen in helderziendheid is te kort geschoten, hebben de droeve daadzaken van den ongelijken strijd in het licht gesteld. Maar het grievendst voor ons, de Zuid-Afrikaansche Staten uit bloedverwantschap het naast staande, is de kentering geweest, die, gelijk in de overige Rijken, ook in Noord- en Zuid-Nederland de sympathie deed verflauwen, zoodra de schenddadige vrouwenkampen op den Zuid-Afrikaanschen bodem ten gunste van Engeland het pleit hadden beslist. Erger nog, als wederom de laster opduikt, die elk ontluiken van sympathie voor Zuid-Afrika in Europa moet smoren, dan staan, ook in Noord- en Zuid-Nederland, laffe handlangers der pers gereed om het lasterbericht, althans de waarschijnlijkheid daarvan, aan te hooren. De beginselvastheid, de waakzaamheid, het gevoel van eer van eenen Kruger is hun vreemd, omdat hun de getrouwheid aan de nationale zaak van eenen Kruger ontbreekt.

Denkt gij, dat zulk een pers onze nationale taak, en voor onszelve en voor Zuid-Afrika, zal bevorderen?

* * *

Van de moeilijkheden, waarmede de nationale pers in Zuid-Afrika onder den druk eener haar vijandige overheid te kampen heeft, maakt men zich in Noord- en Zuid-Nederland geene voorstelling. Het doet mij leed, dat ook de Handelingen voor dit Congres daarvan blijk geven. In de stelling, die een Nederlander (oogenblikkelijk uitgever van een hollandsch blad te Oudtshoorn in de Kaapkolonie) blijkens deze Hande-

lingen voorstaat, is het nieuws in de Nederlandsche Zuid-Afrikaansche bladen van het allertreurigst gehalte, de politiek slap, de stijl zonder weerga. Het beste der Zuid-Afrikaansche bladen *Ons Land* is volgens hem ongenietbaar. Tegen dergelijke onware, maar ook onwaardige uitspraak, dient ten stelligste front te worden gemaakt.

De Nederlander uit Oudtshoorn zal uitroepen, dat tenminste hij het kwaad aandurft, dat hij den vinger legt op de wondeplek, want dat zachte heelmeeesters maar stinkende wonden maken. Ja, wij kennen dat, vooral dat laatste gezegde van de zachte heelmeeesters. Als wij van Zuid-Afrika met eerbied gewagen — wil dat soms zeggen, dat er geen fouten zijn? — wordt het ons honderdmaal voor de voeten geworpen. En terwijl wij dag aan dag hoopvol er naar uitzien, dat tenminste het Nederlandsche volk het Zuid-Afrikaansche volk leert verstaan, komt daar, o schrik, een Nederlander uit Zuid-Afrika zelf, ons vooral toonen hoeveel gemakkelijker het valt, de dingen platweg mis te verstaan, dan ze te begrijpen. Met alle respect voor het plaatselijk verblijf van den Nederlander te Oudtshoorn, diens waarnemingsvermogen is niet anders dan bar slecht ontwikkeld te heeten. Dat is toch wel beneden alle kritiek, dat een Nederlander, in het jaar 1906, in de Kaapkolonie te midden der Boeren vertoevende, komt klagen hoe papperig die Zuid-Afrikaners zijn. En ik denk aan de woorden van Kruger, toen hem een bijzonder schrander Nederlander ook zijne diensten kwam aanbieden om de Boeren [Men noemde ze toen niet papperig, maar dom. Sedert den oorlog zijn zij dus iets, schijnt het, gevorderd] om de Boeren dan „op te voeden”, ziet u, dat President Kruger, het verwaande menschje met een oogopslag al gewogen hebbende, dien Nederlander toevoegde:

„Het jullie in Holland nie knappe menschen noodig?”

„O ja, President.”

„Hoe kom, het jij daar niet geblif? Ons het hier niet zulke slim kerels als jij noodig.”

Als er niet meer dan wat Kruger gesproken heeft van onze taal restte, en ik was geen Nederlander, ik zoude haar om de gave van zóó de dingen te kunnen zeggen lief krijgen.

* * *

„Slaat ge een der Nederlandsche bladen van de Kaapkolonie op, zegt de Nederlander te Oudtshoorn, dan zult ge vinden: advertenties van afdeelingraderen, stadsraderen, gouvernement, Pink-pills, dr. Sanders electriche ceintuur, Doan's pills, Seigel's sirup, en een menigte andere geneesmiddelen voor alle mogelijke kwalen.”

Merkwaardig verschijnsel! Alsof het bij ons anders is! Alsof bij ons ook niet de adverteerder gaat vóór den lezer!

„De eigenlijke lezers der Hollandsche bladen in de Kaapkolonie, schrijft

de Nederlander te Oudtshoorn dan verder, zijn eigenlijk de dames, onderwijzers, en de half ontwikkelde. De eigenlijke mannelijke Hollandsche bevolking der Kaapkolonie leest maar bitter weinig."

Alweer door den hollandschen bril gezien, precies juist, maar klein-hollandsch juist, afrikaansch foutief.

Kan dat? Juist dat dit kan, dat de toestanden niet dezelfde zijn, de maatstaf ter beoordeeling aangelegd derhalve ook niet dezelfde kan zijn, als men dat in Noord- en Zuid-Nederland maar meer had begrepen. En, eilaas! voor het heden meer wist te begrijpen ook.

De afrikaansche bladen als *Ons Land* gaan diep in het volk.

* * *

„De eigenlijke mannelijke Hollandsche bevolking der Kaapkolonie leest maar bitter weinig", wordt gezegd, — volkomen waar. Maar zij begrijpt wat zij leest, zij is op die overmaat van kost die ons laksche publiek dag aan dag oppervlakkiger maakt, niet gesteld. Nog duidelijker: zij vindt, door onze methode van vlug en veel lezen ons publiek volstrekt niet gebaat; zij leerde onze publieke opinie alles behalve hoogachten.

Zoudt gij niet denken dat ons daar recht wedervaart?

En dan komt de Nederlander uit Oudtshoorn met dit knaleffect:

„Een opmerking van een onzer lezers, schrijft hij, kan ik niet nalaten weer te geven. Zij toont zoo „alles in alles", zooals Multatuli zegt: „Maar jullie Hollanders is daarom banje skelm. Net het jullie die groote verspoelings gekrij, daar bars weer die grond op en aardbevings verwoes jullie Sam-Fancistown. Die Heere straf jullie daarom banje hard." Moet ik meer zeggen of commentaar geven?"

De steller had beter gedaan wel commentaar te geven; want dan had hij zich ten minste kunnen zuiveren van den blaam die nu op hem kleeft, dat hij den volksaard, het innerlijke van het volk, waarvoor hij schrijft, in het geheel niet begrijpt.

Multatuli, zij teekent die aanhaling. Ja, als de door Multatuli vergiftigde Hollanders, die hersenen vol halve en geen wetenschap, mislukkelingen bij de vleet, als het lot ons ten minste dergelijke geestelijke schipbreukelingen om Nederland in Zuid-Afrika te propageeren gespaard had.

En nu wat de overbodigheid van commentaar betreft.

Het overweldigende in de aanhaling, die geen commentaar noodig maakt, zal moeten zitten in de aardrijkskundige fouten. Dat die papperige Boer zelfs niet weet dat San-Francisco niet in Nederland ligt. Dat hij de watersnood (verspoelings) in Zeeland zoo maar in één adem noemt met San-Francisco. Voor een schoolmeester om van te rillen, maar voor een schoolmeester! Het leuke antwoord van den Boer teekent eenvoudig voor hoe zwaar hij den Nederlander in Oudtshoorn aanzag.

Scherts is den Afrikaander een tweede natuur en een vriendelijker

scherts dan de onze, maar soms zoo duidelijk. Noch Chamberlain, noch Rhodes, noch Jameson, noch welke satelliet het roofzuchtige Albion naar Zuid-Afrika afvaardigde, konden den Boer in zijne taal, zijne meesterlijke beeldspraak troeven. Omdat hem de eerbied voor waarachtige beschaving, dieper dan de angel der geringschatting, waaraan hij eerst in de laatste jaren heeft bloot gestaan, in het hart zit, omdat hij, zelf een heer, ieder die tegenover hem staat, ook hem dien hij weinig of zelfs niet telt, antwoordt als een heer, omdat hij, de geloovige Boer, ook in den minstwaardigen vijand, een witmensch, een beeld van God, ziet, daarom is de Boer voor een elk, die hem niet kent, een raadsel van hoffelijkheid en, tegenover den politieken opstoker, papperig. Want, als iets voor het Zuid-Afrikaansche volk bewezen is, dan is het zijne ontzaggelijke liefde voor de vrijheid. Het behoeft die liefde waarlijk op geene ongelegen oogenblikken als een marionet, waar elke nieuwsgierige te pas en te onpas op drukt, te vertoonen. Niet hun, ons — de publieke opinie van het beschaafde Europa — moeten de oogen opengaan. Maar, omdat de hoffelijke Boer ons dat niet scherp zeggen wil, omdat bovendien geslotenheid veel meer dan bij ons Nederlanders een karaktertrek is van het door Engeland immer bedrogen Zuid-Afrikaansche volk, daarom malt de Boer met elk dien hij niet voor vol aanziet, en geeft hij zijnen vrienden alleen de geheimen van zijn hart boven en behalve zijn scherts.

Overigens waardeer ik ten volle de warmte van den Nederlander uit Oudtshoorn, en zal ik de eerste zijn om te erkennen dat een nederlandsch blad in Zuid-Afrika in stand te houden een moeielijk werk is.

Maar waarom, dien ik te vragen, al dat onnatuurlijk verkrachten van de nederlandsche taal in Zuid-Afrika. Dat de Afrikaner aan het nederlandsch vasthoudt is te prijzen, dat hij bij de wording zijner afrikaansche taal sterk nederlandsch gezind te werk gaat, wie onzer zal het niet hoogelijk waardeeren? Maar de nationale taal voor Zuid-Afrika is het Afrikaansch. En op ons vooral, stamverwanten in Noord- en Zuid-Nederland, rust de dure plicht, de erkenning van het afrikaansch als schrijftaal in Zuid-Afrika te bevorderen.

De Afrikaansche horizon is te groot voor ons tegenwoordig nederlandsch, hoe dan ook gespeld. De adem der 17e eeuw, dien het hollandsch naar Zuid-Afrika medenam, is er hier uit. Natuurlijk dus dat wij elkander, precies dezelfde taal sprekende, misverstaan. Maar het jonge Afrikaansch en de taal van Noord- en Zuid-Nederland staan dicht genoeg bij elkaar om elkaar steun te geven en dat is het immers waar het op aankomt.

Laten wij, Noord- en Zuid-Nederlanders, erkennen, — wat toch waarlijk voor ieder die slechts even wil nadenken zoo klaar als de dag is — dat onze denkbeelden omtrent vrijheid anders zijn dan die in Zuid-Afrika, de horizon voor dat volk geweldiger, zijne droomen, maar ook zijn worstelend geloof, machtiger; dat het Zuid-Afrikaansche volk, wel geslagen, wel alleen in wording, maar dat het een volk is, gestaald door

den strijd, terwijl wij zijn niet dan aan allen strijd ontwende Nederlanders. Laat ons geen ander doel voor oogen hebben dan de sympathie in Zuid-Afrika voor Noord- en Zuid-Nederland te behouden. Laat ons daartoe ook nu weer dezelfde middelen aanwenden, die ons in den oorlog zoo menig hart in Zuid-Afrika hebben gewonnen, onze daden — niet de woorden — van hulp.

O, eene schoone toekomst is nog voor Nederland in Zuid-Afrika weggelegd, mits wij elkander de handen reiken in eendracht, gelijk het een Kruger stervend als balling zijn geliefde volk in onze, hem zoo dierbare taal, voorschreef.

Elkander steunend, zijn wij niet alleen gezamenlijk, maar ook ieder afzonderlijk op taalgebied onoverwinbaar.

Clarens, Zwitserland, 29 Juni 1904.

Waarde Generaal (Botha).

Het is mij een groot voorrecht, de ontvangst te kunnen erkennen van uw kabeltelegram van den 23en Mei en uwen brief van den 25en dierzelfde maand, waardoor mij de groet wordt overgebracht van het congres van 23--25 Mei te Pretoria gehouden. Bij alle treurigheid en leed, die mijn lot zijn, stemde mij deze groet tot dankbaarheid. En van ganscher harte dank ik U allen, die, tezamen gekomen, om te beraadslagen over het heden en de toekomst, gedacht hebben aan hunnen ouden Staatspresident en daardoor getoond hebben het verledene niet te hebben vergeten, want wie zich eene toekomst scheppen wil, mag het verledene niet uit het oog verliezen.

Daarom: zoekt in het verledene al het goede en schoone, dat daarin te ontdekken valt, vormt daarnaar uw ideaal en beproeft voor de toekomst dat ideaal te verwezenlijken.

Het is waar: veel van wat was opgebouwd is thans vernietigd, vernield, gevallen. Doch met eenheid van zin en eenheid van krachten kan weer worden opgebouwd wat thans daarneder ligt.

Het stemt mij eveneens tot dankbaarheid te zien, dat die eenheid, die eendracht bij u regeeren. Vergeet nooit de ernstige waarschuwing, die ligt in het woord: „Verdeel en heersch”, en maak dat dat woord op het Afrikaansche Volk nooit van toepassing zal kunnen zijn. Dan zullen onze nationaliteit en onze taal blijven en bloeien.

Wat ik zelf nog daarvan zien zal, ligt in Gods hand. Geboren onder de Engelsche vlag, zal ik niet daaronder sterven.

Ik heb geleerd te berusten bij de bittere gedachte, de oogen te zullen sluiten in den vreemde als een balling, levend geheel alleen, ver van bloedverwanten en vrienden, die ik waarschijnlijk

nooit zal wederzien; ver van den Afrikaanschen grond, dien ik wellicht nooit meer betreden zal, ver van het land waaraan ik mijn leven gewijd heb, om het te openen voor de beschaving en waar ik een eigen natie zag ontwikkelen.

Maar die bitterheid zal worden verzacht, zoolang ik de overtuiging mag koesteren, dat het eenmaal aangevangen werk wordt voortgezet, want dan houden mij staande de hoop en verwachting, dat het einde van het werk goed zal wezen. Zóo zij het.

Uit de diepte van mijn hart groet ik U en het gansche volk.

S. J. P. KRUGER.

Ik heb te Pretoria op het plein gestaan tegenover een schare van tienduizenden, tezamengestroomd uit alle hoeken van Zuid-Afrika op Dingaansdag, 16 December 1904, toen deze woorden, de laatste woorden van Staatspresident Kruger aan zijn volk, werden voorgelezen door Generaal Botha. Ik ben getuige geweest van den geweldigen indruk in de gesloten schare. Het was doodstil, geen teeken van goed- of afkeuring kon de nauwlettendste bespieder den vijand overbrieven; maar juist deze stilte, deze kenmerkende geslotenheid van het Zuid-Afrikaansche volk grifte zich onvergetelijk in het geheugen van een ieder, die op dien begrafenisdag van President Kruger zich rekenschap gaf, wat op dezen dag van rouw in het Zuid-Afrikaansche hart moest omgaan.

En evenmin waren de toespraken van een generaal de Wet en Botha tot hun volk, voor wie luisterden, vriend- of vijand, mis te verstaan.

„Homeric speeches”, aldus betitelde de vijandige pers het verslag van de toespraken bij de plechtige teraardebestelling van Staatspresident Kruger. Zij zullen als zoodanig in de geschiedenis te boek blijven staan, en een onverwelkbare roem voor onze taal zal het blijven, dat onder de bajonetten der Engelschen het geslagen volk aldus, als de dragers der vrijheid, zoude worden toegesproken in Neêrlands taal.

Eerbiedigt dan in Noord- en Zuid-Nederland de hooge figuur van eenen Kruger, den met ondank beloonden strijder, van wien niemand minder dan President Steyn, ten aanhoore van heel de beschaafde wereld, en terwijl Engelands kanonnen, op koninklijk bevel, den doode hulde brachten, hem, den geloofsheld, den grootsten zoon van Zuid-Afrika, dit heerlijke getuigenis geven zou: „Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden”.

Welke bladzijde in de lijdensgeschiedenis van Z.-Afrika wij opslaan, alom is het dit vast vertrouwen, dit onwrikbaar geloof, dat ook eertijds in glorierijke dagen het volk van Oranje bezielde.

Gij kunt echter geen rijk volk, gelijk het hollandsche volk in den 80-jarigen oorlog was, op ééne lijn stellen naast een bitter verarmd volk als dit, dat in Z.-Afrika zijne hoeven, zijne scholen, zijn taalmonument, al zijne bolwerken van onafhankelijkheid, de kerken ten deele uitgezonderd,

verbrand, verminkt, opzettelijk verwoest terug vond. Gij kunt ook allerminst vergeten dat, waar in Holland de vrijheid, hoe bitter beëngd, in den tachtig-jarigen oorlog op eigen vrijen bodem nog altijd eene schuilplaats vond, in Zuid-Afrika voor de levenden geen duim vrije grond meer is overgebleven.

Overwegen zij dit ook ter dege, die den Afrikaner van papperigheid beschuldigen?

* * *

Over stijl en nieuws in de nationale pers van Zuid-Afrika, alsmede de redactioneele werkkrachten, dient, meen ik, ons oordeel bescheiden te zijn. Vele onzer Noord- en Zuid-Nederlandsche bladen weten klaarblijkelijk totaal niet wat stijl is. Het laat hen beslist koud. En ons nieuws? Nu, als men den dagelijkschen paplepel vol roof, ontvoering, verkrachting, bloedschennis, en wat men in fatsoenlijk dagbladhollandsch „feuilleton” heet, wegcijfert, dan blijft er aan nieuws voor tal van bladen weinig over wat men, even buiten den kring van den dagelijkschen medelezer, werkelijk zoude missen.

Ik heb in Z.-Afrika herhaaldelijk zeer verschillende personen gevraagd, in de beste Nederlandsche bladen die de mail aanbracht weg te schrappen wat den verren lezer geen belang kon inboezemen. De allereerste keeren, dat ik de uitkomst voor oogen zag, stond ik werkelijk verslagen. En toch, neemt als Nederlander zelf maar uw hoofdblad ter hand, denkt u in verre gewesten, uw hoofd vol van de dagelijksche dingen waarvoor uwe onderneming of werkkring uwe aandacht vraagt, en neemt dan een blauw potlood en schrapt in uw denkbeeldig mailnummer. Maar geeft acht, dat gij een nummer van 18 tot 28 dagen oud voor u neemt. Speent u vooral ook van de maagdelijke vouw. Een ietwat verfrommeld, desnoods eenigszins gehavend nummer verhoogt de illusie, dat gij werkelijk de mail leest. Gebruikt het blauwe potlood eerlijk en ziet dan de bedroevende ontreddeering aan. Ik wed, als gij eenige malen onbevooroordeeld de proef herhaalt, als gij datgene wat beslist onbelangrijk, het lezen niet waard is, hebt doorgeslagen, dat gij, eene illusie armer, uw hoofdblad als mailblad zult neerleggen. Toch, nietwaar? die naar een groot doel streeft, moet er tegen kunnen, valsche droombeelden prijs te geven.

Wil de Nederlandsche pers in den vreemde gezag uitoefenen, dan dienen de handen ineengeslagen om gezamenlijk een mailnummer samen te stellen, waarin de verre lezer waarlijk om den inhoud zoude kunnen blijven belangstellen. Dat *Neerlandia* dit ideaal zoude kunnen verwezenlijken, is misschien wel een droombeeld bij de uitgave geweest. Ik dien echter te verklaren, dat ik gedurende meer dan zeven maanden in Zuid-Afrika trekkende, niet één exemplaar van *Neerlandia* in iemands handen in Zuid-Afrika heb gezien. Gelukkig komt de zegenrijke invloed van de boeken-

zendingen, die het Alg. Ned. Verbond zoo onvermoeid naar Zuid-Afrika richt, de arbeid van het Persbureau en die der Ned. Zuid-Afrik. Vereeniging ons stambelang onmiddellijk te stude. Daar echter waar persmededeelingen voor de Afrikaners van groot practisch nut zouden kunnen zijn is onze medewerking uitermate zwak. Het laat zich verklaren: de eischen der praktijk in Z.-Afrika zijn andere dan de onze. Scheepvaart, landbouw, nijverheid, handel, zij vragen alle zelfstandige beschouwing. En wie zal daarvoor uit stambelang opkomen? Dat de kracht ons, Noorden en Zuid-Nederlanders, meer dan 10.000.000 zielen sterk, zoude ontbreken, is natuurlijk gelogen: de aanleiding ook voor deze onthouding is dat de nationale wil ontbreekt.

Of meent gij dat, om maar enkele voorbeelden te noemen, de voornoemde vereenigingen voor hun werk op zuidafrikaansch terrein, de *Zuid-Afrikaansche Post* *) en het nederlandsch initiatief in Zuid-Afrika, de Kamer van Handelsinlichtingen te Johannesburg en Pretoria, twee zuiver zakelijke instellingen, behoorlijk — nationaal waardig — door Noord- en Zuid-Nederland worden gesteund? Het lijkt er immers niet naar!

* * *

Gelet op de zwakke inkomsten, doet meer dan een Z.-Afrikaansch orgaan inderdaad wat het kan. De Nederlander te Oudtshoorn, die zich aan de vele kwakzalversaankondigingen in die Zuid-Afrikaansche bladen ergert, heeft gelijk: zij beslaan er onbehoorlijk veel ruimte. Maar waarom? Omdat de degelijke Noord- en Zuid-Nederlander, die in deze bladen even goed kon adverteeren als de Engelsche bezigheidsman, het niet doet.

Indien er een dozijn Noord-Nederlandsche mannen van zaken te vinden is dat in Afrikaansche bladen adverteert, zeker levert Zuid-Nederland er minder dan een half dozijn.

Zoo nu geen hooger begrip in de leiding voorzat, denkt gij, dat de nationale pers de ondankbare taal zoude blijven voeren, ondankbaar van een bezigheidsstandpunt beschouwd? Het gaat in Zuid-Afrika te dezen opzichte precies als in Noord- en Zuid-Nederland, die zich voor de idealen der natie als voorvechters opwerpen moeten met hoogst bescheiden geldelijk loon tevreden zijn, of zij moeten den strijd opgeven. Het zoude te dwaas zijn, een oogenblik te gaan veronderstellen, dat het ooit anders worden zal of ook geweest is. De aantrekkingskracht tot dergelijk werk ligt in de voldoening, het leven niet te hebben verknoeid aan lagere dingen. Die dat geene voldoening acht, moge zijne handen op andermans geldzak houden.

* * *

*) Terecht merkte de *Z. Afr. Post*, 30 Aug. de voordracht besprekende, op, dat hoewel niet genoemd, steun voor onderwijs e. d. uit Nederland, door spr. ook worden gewaardeerd. De bedoeling van den spr. was evenwel een betoog geene kroniek te leveren, vandaar dat op meerdere plaatsen met enkele aanwijzingen moest worden volstaan.

Van het oogenblik af, dat de Zuid-Afrikaansche Boer met de Europeesche zakenwereld in nauwere aanraking kwam, is hem de minachting voor al wat bezigheid heet in het bloed gaan zitten. Hij wist dat de „smous hom verneuk” en hij behandelde hem dienovereenkomstig met weinig respect. Later, toen de aandrang grooter werd, toen op de mare van het goud de geldwolven bij duizenden het land binnenstroomden, trok de Boer zich terug; slechts een enkele hunner was voor winkelen, ook eene goudmakerij in die dagen, te vinden. En voor deze goudwinning stroomden de Joden als wespen op eene honigraat toe, waarvan eerst later, vooral de slechtsten, naar Johannesburg verhuisden. Daar in het goudnest bijeen, dagelijks aan den draad in verbinding met Londen, vormden zij eene macht, die het staatsmansbeleid van de Republieken door hare rustelooze speurderij zoude vastketenen. Door de bevolking geminacht, heeft deze bende steeds aan de zijde gestaan van hen, waarmede zij zich het nauwst verwant voelde, de ministeriëele, de allerhoogste staatskliek te Londen. Jingo in hart en ziel, bliezen zij het Johannesburgsche hoogverraad aan, en, zoolang zij maar zelve niet in de knel kwamen, hielden zij de koorden van het bewind, tot zelfs een Kruger door hun toedoen zoude vallen. Niet de eenvoudige smous, de nietsontziende geldjood uit Londen heeft Zuid-Afrika, het land dat hem in den ruimsten zin gastvrijheid schonk, zijne vlag en zijne vrijheid ontstolen. Op hun sterfbed hebben zij het land, dat hun millioenen schonk, nog een knauw gegeven, door er schatten voor aan te wijzen ten bate van de jingokliek. Als zij konden, zij zouden den Hemel hebben omgekocht tegen de vrijheid die hen groot maakte — om maar hun kliek, die daar zoo warm bij hun goud zit, voor nog eenen Kruger te bewaren.

Noemt mij nu den zakenman in Noord- of Zuid-Nederland, den eerlijken millionair, die dit schouwspel aanzag en iets, iets de moeite waard, ter verheffing van het volk, uit ontzag voor wat Nederland eenmaal in Zuid-Afrika begon, uit waarachtige overtuiging van het stambelang offerde.

Gij vindt er geen.

Het was een Rhodes, die Z. Afrika het standbeeld van Jan van Riebeeck, onzen Riebeeck, schonk. Bedrog, — maar een met zoo groot beleid gespeeld bedrog, dat het alleen eenen Kruger niet zoude medesleepen. Geheel het overige nationaalgezinde Zuid-Afrika, door geene nobele daad van stamverwantschap later ooit gekend, verkeerde in eenen roes.

Het is nu anders. Maar voor ons blijft daarom niet minder de verplichting, verzuimde grootheid te herstellen, Zuid-Afrika aan ons te binden door daden waarvan gloed uitstraalt, daden die bewijzen dat wij nog als weleer zijn het volk, dat de zeeën schoonveegde, omdat het de vrijheid zocht en, op het toppunt van zijnen roem, Europa den vrede voorschreef, omdat het geene schending van volkenrecht begeerde.

Zooals de vonk, die de verleider Rhodes bespiedde, in het hart van

het Zuid-Afrikaansche volk blijft gloren, zoo is ook in Noord- en Zuid-Nederland de zin voor het goede en groote dat ons eertijds heeft onderscheiden nog niet uitgebluscht. Hoe slap wij nu ook zijn, de tijd zal wederkeeren, dat nieuwe levensmoed het hollandsch hart doorbruist. Dan, als wij met Zuid-Afrika den slag te boven zijn; als wij weder, eenen Kruger gelijk, in het recht en bij Gods Wil in onze taak als volk gelooven.

Taalbehoud en volkswelvaart, de Handelingen voor dit congres brengen ook daarvoor het bewijs aan, zijn ten nauwste aan elkaar verbonden. Toen de Nederlandsche invloed over onze grenzen het grootst was, was ook de natie het krachtigst. Wel mocht op den gedenkpenning in 1763 de handel de woorden slaan: „Hij (de handel) is niet bezweken onder de rampen, maar zal integendeel met meerder kracht voortgaan”, ook de Nederlandsche Republiek der 18e eeuw was geen zwakke staat, maar eene grootmacht. Wie de oorzaak wil leeren kennen, waarom de Nederlanden den tachtigjarigen krijg konden volhouden, moet in de geschiedboeken naslaan welke weelde een Brugge, welk eenen rijkdom Amsterdam en met haar het sedert zoo verarmde Veere of de teruggezonden steden aan de Zuiderzee ten toon spreidden. Ten tijde dat Karel V afstand deed van den troon waren de Nederlanden de rijkste en welvarendste gewesten van geheel Europa. „Filips”, schrijft de geschiedschrijver Hooft, „trof Nederland in het breedst van zijn bloeien”. Maar indien de geschiedenis van Holland, ook voor zoo menig volgend worsteltijdperk, de welvaart dezer gewesten boven allen twijfel stelt, hoezeer dient dan ook te worden bewonderd de ondernemingsgeest van dit volk en de ontzaglijke geestkracht zijner bewindvoerders, die onder de moeilijkste omstandigheden immer de handelsbelangen zoodanig te beveiligen wisten, dat het benarde volk niet dan herstelbare schade leed. Hollands behoud in zijne donkerste dagen was de handelsgeest, niet alleen van zijn volk, maar ook van zijne leidlieden. Onder de eervolste namen, die daar zijn te noemen, komt ons die van Prins Willem den Zwijger het eerst op de lippen. Zijn geestkracht staalt den moed van dit volk, zijn voorbeeld van zelfopoffering, zijn onwrikbaar vertrouwen, dragen vrucht in het tijdvak van vrijheid dat gaat volgen, als de Vrije Staat der Vereenigde Nederlanden de nieuwe banen betreedt, welke de Oceaan voor haar openstelt.

Het is een betreurenswaardig gemis in het verleden van het Afrikaansche volk, dat zijne leidlieden de draagkracht der vrijheid, die voor iedere natie in de snelle ontwikkeling harer welvaart schuilt, niet meer volkomen hebben begrepen. Ook al verklaren de omstandigheden [de ontzettende overrompeling door eene bende van schuimers, waarmede het Zuid-Afrikaansche volk op economisch gebied in iedere richting zoude kennis maken] de onthouding en van zijne regeering en van het volk

zelve, daar waar het gold, de schatten die de natuur in den Afrikaanschen bodem heeft gelegd allereerst zelf te ontginnen, de ontwikkeling van handel en verkeer zelf ter hand te nemen; deze onthouding waaronder de welvaart van Z.-Afrika zoude lijden, heeft zich bitter gewroken. Het leven, ook het zakenleven van een volk, eischt strijd. Blind voor de beteekenis van dien strijd, heeft het Zuid-Afrikaansche volk, hebben zijne leidlieden, zich te angstvallig vastklampend aan hunne aartsvaderlijke gewoonten, zich voor den modernen kolos teruggetrokken.

Was het stamverwante Nederland toen op den Zuid-Afrikaanschen grond wakker?

Waar bleef toen, Noord- en Zuid-Nederland, uwe publieke meening, onze stamverwante plicht, Zuid-Afrika te hulp te komen, daar waar Zuid-Afrika het meest onze hulp toen behoefde in bezigheid? Waar waren, Zuid-Nederland, toen uwe de Mouchérons, Usselincxs, onze van Riebeeks, Houtmans?

Waar waren aan Schelde, IJ en Maas, de reeders en kooplieden die de handen ineen zouden slaan? Waar ons talent, het verkeer, den binnenlandschen koophandel te organiseeren? Wie overwoog toen, welk een kanker het vreemde hotelwezen zoude worden voor Zuid-Afrika?

Waar bleef, Zuid-Nederland, met mijnwezen en techniek zoo volkomen vertrouwd, uwe arbeidskracht, toen de schatten in den Afrikaanschen grond het technisch gansch niet ontwikkelde Boerenvolk gebood bij te springen?

En ook, bitterder alweer, waar bleef van hooger hand, van de Regeeringstafels, aan iedere natie onafwijsbaar tot leiding gesteld, ook maar de enkele aansporing, de inrichting van een voorbeeldig consulaatwezen, de stichtingen waardoor het stamverwante volk zich zoude hebben verzoend met de beschaving, waardoor het, opgewekt om in toegepaste wetenschap en techniek iets anders te zien dan alleenlijk de middelen tot uitbuiting en roof, zijne werkkraft ook in deze richting zoude hebben ontwikkeld?

* * *

Het zal ook weer ter eere van President Kruger moeten worden gezegd, dat hem, den als veehoeder geboren Afrikaner, het achterblijven in handel en nijverheid der natie niet ontging. Wat echter ook hem, den grooten Afrikaner, treft, is dat hij, in de keuze zijner medebestuurderen niet immer gelukkig, niet veiliger maatregelen als wet stelde, waardoor sommige misstanden, als gevolg allereerst van onbedachtzame toegevendheid, den Jingo's eenen schijn van recht zouden geven, toen zij voor het eerst de Boerenrepubliek als een broeinest van nepotisme en huichelarij ondermijnden.

Toen, voor een oogenblik door hun kabaal misleid, had Engeland wellicht gerechtvaardigd gestaan in zijne aantasting van het Boerenbezit. Dat het dat later deed, toen de schandelijke overdrijving reeds lang in het

licht was gesteld, Regeering en Volk met den meest ernstigen wil ijverden om de misstanden, uit een zoo onvoorziene opeenhooping van kwaadwilligen en hunne samenspanningen geboren, weg te ruimen, den toch be-raamden Macbethmoord, op een gastvrij volk gepleegd, kan geen medicijn, welke ook, uit de Engelsche Regeeringshand uitwisschen. Want indien Engeland, door zijne hoogste raadgevers misleid, de Republiek niet anders dan laag en omkoopbaar en hoe ook zag afgebeeld, het wist, na de voorbeeldige behandeling aan zijne handlangers in het hoog-verraad verleend, dat een steeds dichter net van logen en bedrog om de Republiek werd saamgetrokken.

En beter dan eenig land wist Engeland, welke offers de Republiek aan haar onderwijs ten koste legde, welke zorg het grijze staatshoofd, de zeer kostbare verkeersontwikkeling te midden eener tegen alle moderne begrippen zoo natuurlijk gekante bevolking oplegde, welk een zware taak President Kruger torste, die boven alles een onstuimig apostel, iedere hinderlaag ten spijt, zijne politiek voor de vrijheid, voor taal en godsdienst doordreef.

Overtuigend ook voor diens edele denkwijze zijn de woorden bij de laatste inzwering in het openbaar gesproken met zooveel doorzichtigheid, dat zij iederen tegenstander, met eenig eergevoel bezielde, zouden hebben ontwapend.

ZHEd. de Staatspresident sprak o.m. als volgt :

„H. Edelachtb. heeren voorzitters en Edelachtb. heeren leden van de beide Volksraden. [Ik heb echter vooraf te verzoeken, dat de secretaris mijne woorden uit mijnen mond zal opschrijven, opdat mijne rede later niet om eene of andere reden verkeerd verstaan zal worden].

— — „Dan is mij verder ter oore gekomen, dat in Europa contracten worden gesloten met arme werklieden, die niet beter weten of de levensbehoeften zijn hier even duur als daar, zoodat, wanneer zij hier komen, ze in een strik gevangen zijn, daar ze van het loon in het contract niet leven kunnen.

— — „Ik hoop (dan) ook, dat zulke regels zullen vastgelegd worden, dat geene maatschappij aandeelhouders mag oproepen, alvorens de Staats-mineraloog of Staats-mijnningénieur den grond onderzocht heeft en rapport zal uitgebracht hebben, opdat het Europeesche publiek niet langer bedrogen zal worden, dat dan meent dat het de schuld van het gouvernement is en daartegen moet gewaakt worden.

— — „Diplomatieke en Consulaire ambtenaren van Buitenlandsche Mogendheden. Tot u ook een kort woord. U is het zeker bekend uit mijn afgelegde loopbaan, dat mij niets dierbaarder is, dan in vrede en vriendschap met de Buitenlandsche Mogendheden te leven, elkanders belangen in het oog te houden en elkander

zooveel mogelijk te ondersteunen. Dat deze Regeering onzen Staat zoo moge besturen, dat de Buitenlandsche Mogendheden nooit reden krijgen om wettelijke grieven tegen ons aan te voeren, is mijn wensch.

— — „Gij, nieuwe burgers, nog een kort woord tot u afzonderlijk. Ik noem u nieuwe burgers, die u hebt laten naturaliseeren en uw Vaderland hebt afgedankt. Gij hebt zeker goed verstaan, dat God zegt: „gij kunt geen twee heeren te gelijk dienen, of gij zult den een aanhangen en den ander verachten,” en daarom hebt gij uw Vaderland afgedankt met alle fatsoenlijkheid, en dit land als een nieuw Vaderland aangenomen. Tracht nu om met de onde burgers eens te worden en eendrachtig te leven, want dan werkt ook gij mee tot den vooruitgang van het land. Gehoorzaamt aan de wetten des lands en wanneer gij alzoo handelt, dan hebt gij niet alleen veel toegegaan tot den bloei en de welvaart van het land, maar ook tot uwe eigene belangen.

„Ook een woord tot u, gij vreemdelingen, die niet begeert uw Vaderland af te danken en u te laten naturaliseeren, doch als vreemdelingen onder ons te wandelen, indien gij gehoorzaam zijt aan de wetten des lands, dan zijt gij welkom in ons midden. Maakt uw voordeel en tracht uw fortuin te zoeken, wij zullen u ondersteunen en het u gunnen. — — En wanneer gij (alzo) weggaat, zal het mij spijten, dat zulk een vriend van ons vertrekt, en zoudt gij terugkeeren om weer fortuin te maken, dan zult gij met open armen ontvangen worden; wij zullen dan verblijd zijn, dat gij weer tot ons komt, wetende dat gij ons een waar vriend zijt, ook al hebt gij uw Vaderland niet willen afdanken. Weest verzekert, dat alle verstandigen u zullen ondersteunen en ontvangen, opdat gij ook met vreugde en blijdschap in ons midden zult wonen.” (Hoera's.)

Hoera! En geen zeventien maanden later, staken de nieuwe burgers de Republiek in brand. Wat President Kruger geloofd had te kunnen bereiken, het samenwerken van twee zoo geheel verschillende volken, met twee verschillende talen, onafhankelijk in een en hetzelfde vrije land, dat maakte de oneerlijkheid der indringers onhoudbaar.

* * *

Daar is sprake in deze Handelingen van taalverzaking in Vlamingenland, omdat de Vlamingen gedwongen worden een gedeelte van het jaar onder eene Franschsprekende bevolking hun brood te verdienen. In Noord- en Zuid-Nederland klaagt men over de taalverbastering, het insluipen van tal van germanismen, tengevolge van vreemde inwijking. Eilieve, onze geheele middenstandsbeweging is louter germanisme. Eertijds de kracht eener natie, is de winkelstand, zoowel hier als elders een gevaarlijk

element voor taalverzaking gaan opleveren. In Zuid-Afrika beschildeerde hij, meer dan noodig, reeds onder de Republieken zijn ruiten met Engelsch, evenzeer als hij in Noord- en Zuid-Nederland bijvoorkeur in buitenlandsche waar en vooral in vreemde gevelopschriften doet. Al hebben zich vele sociale verhoudingen gewijzigd, de regel: wiens brood men eet wiens taal men spreekt, maakt overal op het gebied van taalverzaking tal van slachtoffers. Voor de laagste klasse trouwens heeft het Engelsch, omdat het als vreemde taal zoo gemakkelijk slordig is te leeren, altijd groote aantrekkingskracht bezeten, getuige het in Azië zoo sterk verbreide pigeon-english. Het komt er dus op aan, de ontwikkeling door te zetten boven het peil waar deze verleiding zich nog doet gelden.

Het valt moeilijk, lees ik in zake taalverzaking (blz. 174 der Handelingen) de matrozen, dezen vooral uit Antwerpen, te doen begrijpen dat bevelen in het Vlaamsch gegeven net zoo duidelijk en zoo schoon klinken als die gegeven in de Engelsche taal. Ik zeg schooner. Dat ik de regels aanhaal, dient echter om te onderstrepen dat, waar zulke dingen in eigen kring voorkomen, het toch geen wonder is als wij van taalverzaking in Zuid-Afrika hooren. Trouwens een hoeveel zwaarder strijd voerde het Zuid-Afrikaansche volk tegen het Engelsch. Beseffen wij wat het zeggen wil, dat er jaarlijks twintig tot dertig duizend vreemdelingen, alleen de vreemde taal sprekende, de Zuid-Afrikaansche Republieken binnenstroomden? Ik heb de statistieken van een vijftal jaren vóór mij, en zie daarin van 1899 tot 1903 het cijfer aangroeien van 26,510 tot 29,848, 30,852, 49,060, 61,870. Let wel de Engelsche soldaten uitgezonderd! Durft eenig ernstig mensch, met zulke cijfers voor oogen, beweren, dat de Boeren toch maar heel slap aan hunne taal blijven vasthouden?

Zouden Noord- en Zuid-Nederland, als er jaarlijks maar de helft van dit ontzettend getal vreemdelingen, de Nederlandsche taal volstrekt minachtende, binnenstroomden, zoo beslist pal hebben gestaan? Laat men de dingen dan toch beschouwen zooals zij zijn.

Vroeger, waar in de Republieken een Afrikaner buiten den kring der Regeeringsbemoeiingen werk zocht, was hij reeds dikwerf tot het engelsch als taal gedreven.

In elke bezigheid was Engelsch de hoofdtal: prijscouranten, prijsopgaven, vrachtberekeningen, het was alles Engelsch. Onze ondernemingsgeest, die daartegenover had moeten staan, uitte zich, enkele te waardeeren uitzonderingen daargelaten, zwak, zóó zwak dat tegenover den Engelschen omzet het Nederlandsche cijfer totaal wegviel. Dank zij de energieke Ned. Zuid-Afrik. Spoorwegmaatschappij was op hare lijnen in de Transvaal de taal het Nederlandsch, maar wat wilde zelfs deze schoone onderneming voltooien, tegenover den zooveel krachtiger invloed der overige lijnen?

In den Oranje-Vrijstaat was de verhouding voor het nationale taalelement ongunstiger: men kende er inderdaad geen taalstrijd, wjl de vijand zijne strijdmiddelen, — was het om daardoor in Europa den schijn

van eerlijke verontwaardiging te redden? — tegenover de gehate Zuid-Afrikaansche Republiek alleen aanwendde.

Het ongunstigst, wat het openbare en groot-bezigheidsleven betreft, was de toestand in de Kaapkolonie; maar de kolonie, men vergete het niet, was gansch eene eeuw alreeds Engelsch. Zuiver nationaal daarentegen bewaarde zij hare taal in de landbouwdistricten.

Hoe men de verschijnselen beschouwt, er valt geen andere gevolgtrekking te maken dan deze, dat het Zuid-Afrikaansche volk met buitengewone taatheid aan de taal vasthield niet alleen, maar haar tevens, meer en meer, door eigen woordvorming de oorspronkelijkheid verleende, die van een krachtig volk voor eene levende taal wordt vereischt. Ook hier geldt, waar wij terugzien, het woord van Kruger, toen de Republieken waren gevallen: Veel van wat was opgebouwd, is thans vernietigd, vernield, gevallen. Doch de moedige balling voegde aan deze verzuchting onmiddellijk de hoopvolle woorden toe, waarvan de machtige beteekenis ook ons wel voor oogen mag staan: Doch met eenheid van zin en eenheid van krachten kan weer worden opgebouwd wat thans daar nederligt.

Wat wij ondernemen tot steun van het Zuid-Afrikaansche volk, slechts in dien zin, door Staatspresident Kruger aangewezen, valt door ons te trachten.

* * *

Hoe wij het arbeidsveld voor den Nederlandschen stam in Zuid-Afrika op bezigheidsgebied verder ontwikkelen is eene zaak die in bijzonderheden m. i. van geen congres kan uitgaan. Wat wij in dit opzicht doen kunnen is enkel, in de kringen die het werk doen moeten de aandacht te vragen voor de feiten. Persoonlijk heb ik wat toekomst in bezigheid betreft alleen vertrouwen in het particulier initiatief, de gezonde waagzucht uit persoonlijk — maar hoogstaand persoonlijk — handel- of nijverheidsbelang. Dat alle modderen niet baat, onder welk vlagje ook, hebben de feiten ook in Zuid-Afrika bewezen.

Van eene enkele energieke Nederlandsche onderneming, de Ned.-Zuid-Afrik. Spoorwegmaatschappij, door den oorlog te gronde gericht, gewaagde ik reeds. Eenige bloeiende bankondernemingen en handelsinstellingen van verschillenden aard zijn daarnevens, met volle waardeering van wat de leiders als baanbrekers deden, gelukkig ook in het heden nog te noemen. Zij althans hebben getoond, Zuid-Afrikaansche toestanden te begrijpen, en zijn geslaagd. Al de honderden onbekookte proefnemingen, vooral vóór den oorlog opgezet, in het vage begrip dat de stamverwantschap eene wrakke bezigheid op de been zoude helpen of houden, verdwenen met dezelfde snelheid gewoonlijk waarmede zij op touw waren gezet; maar zij schaadden den Nederlandschen naam en dit te eer, aangezien menige dezer onbekookte ondernemingen, de ondernemers in nood zouden verleiden tot dingen, waarvoor zij in het vaderland onder strengere contróle zeker

niet te vinden waren geweest. Ontmoediging daar ginder en ontmoediging hier hebben gemaakt, dat er een tijd van stilstand is ingetreden, die wel zeer verklaarbaar is, maar die wij het „rust roest” voor oogen, niet zullen mogen laten voortduren. Vooral nu niet.

Daar ligt dus thans ons vermogen. Maar, al staat dat vermogen scherp belijnd voor ons, gemakkelijk is de uitvoering daarom niet. Gij weet hoe de zakenman is: energiek, vrijgevig waar hij meent dat zijn belang het meebrengt, meer dan zuinig, volslagen doof, in het algemeen, waar gij bij hem aanklopt voor een overmorgen, dien hij niet tastbaar vóór zich ziet.

Wilt gij bewijs? Neemt maar de lijsten van leden en begunstigers van welke nationale instelling in Noord- en Zuid-Nederland die gij wilt voor u, en gaat na welke de namen zijn, hoe poover het figuur is dat de bezigheidsmannen als instandhouders van dergelijke stichtingen maken. Telt maar de inschrijvers in zaken voor dit congres.

En toch de moed dient niet opgegeven. Want de kentering nadert. Eigenlijk is zij er reeds. Mannen als President Steyn, Generaal Botha, De la Rey, Smuts, Wolmarans, Esselen, de Wet, Malan, gij ziet hen allen op de bres om hun volk maatschappelijk voor den bezigheidsstrijd, voor de welvaart, wakker te schudden. Gij ziet hen organiseeren en helpen en voorgaan, een teeken van kracht. En een jonge natie ontwaakt, wederom eene Boerennatie, maar eene natie die erkend zal worden ver buiten de grenzen van Zuid-Afrika. Vroolijk als dat volk in armoede is, merkte Generaal de la Rey nauwelijks enkele dagen geleden op, dat het den voormannen ook mogelijk was „met zijden hoeden” te gaan zitten; doch woorden wekken, maar daden trekken, zei oom Koos, en zij moesten bij het volk blijven.

Zijden hoeden opzetten, en een mooie jas aantrekken, ja dat kunnen zij ook. Maar zij trekken de mooie jas vooreerst niet aan, want niet de jas, het werk wint.

God gaf den mensch het oog, met de gave de dingen klein of groot te zien; — al wat wij vermogen, is te hopen dat wij als volk de dingen om ons heen niet te klein zullen zien.

Ik kom nu tot het laatste gedeelte van mijn betoog: onze plicht om met alle beschaafde volken aan te dringen, dat Gr. Brittanje de bevoorrechtiging, die het zichzelf op de Zuid-Afrikaansche markt toekende, intrekt.

Meer dan eenig onderdeel van ons program, -is dit eene zaak die het Congres zijne volle aandacht mag vragen. Zij gaat buitendien verre over de grenzen van eenig eigenbelang heen en legt zodoende, met te meer reden, ook beslag op den ruimeren kring, tot wien ieder Congres, dat zijne taak eerlijk opvat, mag worden geacht te spreken.

Wij roepen de beschaafde wereld en ook het beste deel van Gr. Brittanje tot getuige voor de openbare afkeuring dat Engeland, na het Boerenvolk

geslagen te hebben, ook na den vrede zijn overmacht misbruikt. Wij noemen den maatregel ongeoorloofd, dat Engeland na den vrede het Zuid-Afrikaansche volk, door het noodlot onder Britsche vlag gesteld, de voorkeur voor Britsche waren opdrong. Wij protesteeren tegen het onrecht, dat Engeland, door in Z.-Afrika, ook na den vrede, den levensstandaard voor het verarmde volk opzettelijk duurder te maken, het maatschappelijk herstel van de verwoestingen, die het met eigen hand heeft aangericht, vertraagt.

De geschiedenis geeft in onzen tijd geene voorbeelden waardoor de baatzuchtige taktiek, door Engeland tegenover Z.-Afrika gevolgd, kan worden verdedigd. Toen Duitschland Frankrijk overwon, nam het een deel van den grond, vorderde het schadevergoeding, legde het aan beide wingewesten de bittere lasten eener overtalrijke troepenmacht op; maar eene onbillijkheid als Engeland in Z.-Afrika beging het niet.

Hadden de beschaafde Staten rondom ons, had het machtige Amerika de Republieken niet totaal aan hun lot overgelaten, wij zouden waarschijnlijk reeds lang een beslist protest hebben vernomen, en allereerst van Duitschland, in Marocco zoo wakker, voor het beginsel dat, sedert China door den Witstatenbond werd gedwongen zijne afzondering prijs te geven, als de „open-deur politiek” wordt aangeduid. Het is mogelijk, dat ook dit belang ter sprake kwam bij een van de veelvuldige onderhouden, die de beide staatshoofden, rechts en links van Noord- en Zuid-Nederland, zoo ijverig in het politieke duister voeren. Maar als Duitschland zweeg, waarom zwijgt dan Amerika en waarom Frankrijk? Wat in den hemel is er toch, dat ten opzichte van Zuid-Afrika alle grootmachten zoodanig onder Engelands macht stelt, dat geen van allen een mond durft opendoen? Wij dienen te zorgen, dat ook daar het volkenrecht baan breekt.

Onverschillig mag geene enkele natie tegenover het vraagstuk van internationale tolpolitiek blijven. Daar behoort licht te komen.

Wat het Zuid-Afrikaansche volk in den oorlog tegen Engeland verloren heeft, zijn grond, zijn vlag, zeker niet het recht om ook nu nog als volk te worden geteld. Het tractaat van Vereeniging waarborgt wel degelijk het geslagen volk zijn hoogste goederen als volk: godsdienst en taal, zijn recht als natie! Alleen Engeland en de Engelsche vlag regeert.

Dergelijk misbruik nu, als Engeland door de opgedrongen tolpolitiek tegenover Zuid-Afrika begaat, vernedert het Zuid-Afrikaansche volk als natie.

Een niet minder ernstig kwaad tegenover Zuid-Afrika begaat Engeland door de opdrijving der invoerrechten. Oogenschijnlijk is daarmee het landbouw- en nijverheidsbelang der koloniën gebaat, poogt men hier en daar vermeerdering van welvaart in uitzicht te stellen. Meesterlijk bedrog tegenover een arm land, dat zijn kostbaar bestuur natuurlijk alleen zal betalen als dit bestuur zorgt, dat het niet alleen de koorden van de beurs, maar ook de middelen om de beurs steeds te vullen in handen heeft.

De ontzettende verkwisting van Regeeringswege, waarover door het Zuid-Afrikaansche volk dag aan dag wordt geklaagd, was niet mogelijk, indien eene politiek van vrijhandel, de eenige houdbare voor allen tijd, onmiddellijk na den vrede in werking was getreden. Het totale nationale belang — het is waar, niet ieder locaalbelangetje — eischte deze vrijstelling en eischt die nog. Zuid-Afrika is geen land dat zijnen levensstandaard kunstmatig, door dure invoerrechten, moet verhoogen. Een ramp juist voor de goede oplossing van het arbeidsvraagstuk in Zuid-Afrika is het, dat de levensstandaard er duurder is dan in eenig land, waartegen het in eenig nijverheidsartikel — diamant en goud natuurlijk uitgezonderd — wil opwerken. Daarom bloeit er, het mijnwezen uitgezonderd, geen enkele tak van nijverheid; daarom, hoewel het heeft de schoonste havens ter wereld, steenkolen, hout, ijzer, zag men er geen enen scheepsbouw zich ontwikkelen, iedere andere nijverheidspoging (alweer de diamant- en goudnijverheid uitgezonderd) beneden het middelmatige blijven.

Het is beslist noodzakelijk, dat met de wording van het Zuid-Afrikaansche volk zijne tolpolitiek zich wijzigt, dat er in deze herziening geen tijd verloren ga, dat zij iederen verderen misstap op den weg die Zuid-Afrika steeds meer in de macht stelt van trusts (trusts voor stoomvaartlijnen, vleeschtrusts enz.) paal en perk stelt en de werkelijk nationale, de door de natuur aangewezen bron van inkomsten: de belasting op de diamanten en het goud, zoo zwaar als het werkelijk landsbelang het eischt, aan elke heffing van invoerrecht voorafgaat.

Het eenig bezit dat met iederen shilling waarde, die wordt uitgevoerd, Z.-Afrika verarmt is het mijnbezit, omdat het een dood kapitaal is, omdat geen mensch het in zijn macht heeft, het te vergrooten.

Daarom is het billijk niet alleen, maar het is ook een nationale eisch, dat naast de millioenen voor Londen, een enkele shilling in het pond het land baat, dat dezen schat uit zijnen bodem afstaat. Moge op den dag als eindelijk de geldklauw in London dezen shilling afstaat, de Zuid-Afrikaansche natie, als een laat erkend, maar groot volk voor ons staan.

Want eerst dan, als deze shilling, in eerlijke handen, der menschheid ten zegen komt, begint, van de Kaap de Goede Hoop tot de Zambesi, voor het stamverwante volk hare nieuwe en schoone taak.

Dat zij zoo.